

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

— י —

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

נח

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה
ה' תהא שנת פלאות אראנו
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

הוצאה מיוחדת למשתתפי 'פרוייקט לקוטי שיחות'

תוכן ומפתח

נח

- 19 שיחה א (תשל"ד) רש"י ו, טז ד"ה צהר
- 24 שיחה ב (תשל"ג) אשר איננה טהורה (ז, ח) – אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו (פסחים ג, א)
- 30 שיחה ג (תשל"ה) מאין לקחה היונה את עלה הזית (בפש"מ)

LIKKUTEI SICHOS

NOACH • VOL. 10

– SPECIAL EDITION FOR 'PROJECT LIKKUTEI SICHOS' –

© Published and Copyrighted by

VAAD L'HAFOTZAS SICHOS

788 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

Tel: (347) 787-0692 • (718) 774-7200

www.sichot.org • vls770@gmail.com

5781 • 2020

נח

„אבן טובה“ – ואיך הספיק האור שנכנס ע"י חלון אחד או אבן טובה אחת – לכל התיבה, שהי' שלש מאות אמה ארכה, חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה?¹

(ב) וביותר יקשה: כתוב „קנים תעשה את התיבה“ ופרש"י: „מדורים מדורים לכל בהמה וחי“ ו„תחתיים שניים ושלישים“. וא"כ, אפילו אם נדחוק אשר החלון שעשה נח הי' גדול ביותר, מכל מקום, איך יתכן שחלון אחד יאיר „מדורים מדורים וכו“?

(ג) ידוע, שרש"י מפרש ב' פירושים בענין אחד באם כל אחד מהפירושים לבדו אין בו כדי ליישב הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה לפי האחד, אין להקשות לפי השני; והפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשוטו של מקרא. ועפ"ז בנדוד: מה

חלונות (בל' רבים), ולא לסמוך על מה שמפרש לקמן בפ' וישלח שם, הרין מזה שרש"י משנה מלשון הש"ס וכו'. וכ' „אבן טובה“ בל' יחיד, מוכח שמפרש תיבת „צהר“ בל' יחיד.

(5) שם, טו.

(6) שם יד. שם טז.

(7) בנוגע ל„אבן טובה“ י"ל (ע"ד הפשט*) שהיו מוליכים עמהם ה„אבן טובה“ לכל מדור וכו' (ראה לקמן ס"ג). אבל דוחק גדול לומר שזה הי' כל האור שהי' בכל התיבה. ועוד: הרי גם בניו עזרו אותו ליתן מזונות להבהמות וכו', ואיך הי' אור לכולם בב"א?

(*) משא"כ בסנהדרין (שם): קבע בה וכו'.

א. עה"פ „צהר תעשה לתיבה“, מפרש רש"י: „צהר – י"א חלון וי"א אבן טובה המאירה להם“.

בפשוטו כוונת רש"י היא – שמפרש² „צהר“ כמו „צהריים“, אור. ופי' הכתוב הוא, שהקב"ה ציווה לנח לעשות דבר שע"י יהי' אור בהתיבה, ומביא רש"י ב' פירושים מה הי': „י"א חלון“ – שעל ידו יכנס אור בהתיבה, ולכן נקרא החלון כאן בשם „צהר“: „וי"א אבן טובה (ולמה נקראת כאן „צהר“? מוסיף רש"י) המאירה להם“.

וצלה"ב:

(א) בקרא כתיב „צהר“, בלשון יחיד (ועד"ז פרש"י: בל' יחיד: „חלון“,

(1) פרשתנו ה, טז.

(2) וכ"פ בראב"ע, רד"ק ועוד.

(3) ראה פרש"י: פנחס כו, יג. מקץ מג, טז. ועד"ז „זוהר“. וראה ת"א.

(4) ובפרט שרש"י משנה מלשון הגמ' (סנה' קח, ב. ירושלמי פסחים פ"א ה"א (לפי' הפ"מ שם שזה הי' ה„צהר“)): אבנים טובות ומרגליות. ובב"ר פרשתנו (לא, יא): מרגליות.

בראב"ע כאן: וי"א כי רבים היו והכתוב אחז דרך קצרה. וראה גם בתו"ת כאן: דבאמת היו חלונות הרבה, והפי' חלון – מין חלון כמו ויהי לי שור וחמור (ר"פ וישלח).

אבל [נוסף לזה, שא"כ הו"ל לרש"י לכתוב

(*) ומה שרש"י כותב „אבן טובה“ ולא „מרגלית“ (ראה יל"ש כאן: אבן א' של מרגלית וכו') – כי ע"ד הרגיל מרגלית [שפירושה (גם) פנינים – אלא שלפעמים פירושה אבן טובה (ראה ערוך השלם מערכת מרגל)] אינה דבר המאיר, משא"כ אבנים טובות יש מהן מינים שמאירים.

ואף את"ל שדוחק לפרש "צהר" מלשון "יצהר": וגם קשה לשון הכתוב "צהר תעשה לתבה" – אבל לאידך, הרי דוקא לפירוש זה תתיישב התמי' האמורה. ועכ"פ, הו"ל לרש"י להביאו כפירוש שלישי?

ב. לקמן עה"פ¹¹, "ויום ולילה לא ישובתו" פרש"י: "מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה". ועפ"ז תמוה ביותר – כמו שהקשה הרא"ם¹², "מה תועלת חלון התיבה אם לא ה' אור בכל יום מימי המבול?!"

והנה, מפרשי רש"י¹³ תירצו, דכוונת "לא שמשו המזלות" היא לתנועת הגלגלים, היינו שכל ימות המבול נתבטל היקפם וסיבובם, אבל ה' קצת אור בעולם.

אולם כבר נתבאר כמ"פ שרש"י כתב פירושו בסגנון ברור, באופן שגם בן חמש (למקרא) לא יטעה בכוונתו. ובנדו"ד: פירוש הפשוט של דבריו "מכלל ששבתו... שלא שמשו המזלות" הוא, שלא עשו שימושם ותפקידם – "להאיר על הארץ"¹⁴, ולא רק שנתבטלה תנועת הגלגלים.

לכאורה יש מקום לתרץ קושיית הרא"ם, ולפרש שכוונת רש"י (ע"ד

הם הקושיים בשני פירושים אלו שבשבילם הוזקק רש"י להביא שניהם? ובמה קרוב יותר הפי' הראשון לפשוטו של מקרא מהפי' השני?

ד) עפ"י הכלל האמור (דבכל אחד מפירושו מיישב רש"י מה שקשה לפירוש השני) מובן, דכאשר יש קושיא לשני הפירושים, ויש פירוש שלישי המיישב קושיא זו, יביא רש"י גם את הפירוש השלישי [אף אם גם בפי' זה ישנו דבר הקשה – ועוד קשה יותר מהקושיים שבב' פירושים הראשונים, שלכן יבוא פי' זה ברש"י כפירוש שלישי¹⁵].

ועפ"ז בנדו"ד: כיון שלב' הפירושים קשה כנ"ל, דאיך האירו חלון א' ואבן טובה א' את כל התיבה – מדוע לא פרש"י (כפירוש החזקוני ד) "צהר" מלשון "יצהר" – שמן: וכוונת הכתוב היא, שנח יביא שמן לתיבה, בכדי שיוכל להדליק בה נרות להאירה?¹⁶

(8) ברא"ם וגו"א ולבוש האורה כאן שלמ"ד "חלון" קשה למה לא כתב חלון וכמ"ש (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התבה"

– אבל ע"ד הפשט אי"ז קושיא, דהציווי ה' רק בנוגע לאור, (ולא להכנסת אור, חפצים וכיו"ב) ולכן נאמר "צהר" המורה על אור (וראה גו"א ודברי דוד כאן). אלא שלאחרי שכבר נעשה לצהר (ראה פרש"י שם) נשתמש בו גם לענין אחר – שילוח העורב – שהרי ה' בדרך ממילא – "חלון". (9) לדוגמא: פרש"י מקץ מא, מג ד"ה

אברך (נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ה ע' 204 ואילך. וראה גם בלקו"ש שם ע' 41, 259).

(10) ולכא' דוחק לומר (כבלבוש האורה כאן) דכיון "שתרד התיבה ותעלה בעת שטיפת המים" יטה השמן ויכבה האור (ועד"ז – שעוה או שמן קרוש "לפעמים יכבה פתאום"). וראה פי' הרד"ק שבהערה 22.

(11) פרשתנו ח, כב.

(12) שם. וראה גם בחזקוני וטור הארוך כאן.

בטור הארוך תירץ דלמ"ד חלון "הוצרך לחלון לכמה דברים וכן מצינו לבסוף שהוצרך לו בשליחות העורב כו" – אבל לכא' מזה שהציווי ה' "צהר תעשה" מוכח שבעיקר ה' בשביל אור (ראה לקמן ס"ג).

(13) שפ"ח ומשכיל לדוד שם.

(14) בראשית א, טו.

ג. והביאור בכ"ז:

בציורי הקב"ה לנח על עשיית התיבה, לא נאמרו כל פרטי הענינים שהיו בעשייתה. לדוגמא: מפורש בקרא²⁰ "ויסר נח את מכסה התבה", ולא מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות המכסה. כן להפי' צוהר אבן טובה – לא מצינו שנצטווה לעשות החלון שנזכר אח"כ. וכן לא מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות פתח לתיבה (רק ציווהו על מקום הפתח – "ופתח התבה בצדה תשים").

והטעם: בפשוטו של מקרא מובן, שכאשר ציווה הקב"ה לנח לעשות תיבה, לא הי' צורך לצוותו על כל הפרטים המוכרחים להיות בבנינה, כי מובנים הם מעצמם; ורק פרטים אלו שנח לא הי' יודע מעצמו, ציווהו הקב"ה עליהם.

ולכן לא הי' צורך לצוותו על מכסה התיבה ופתח התיבה²¹ וכו', שהרי פשוט שמהענינים העיקריים בבנין התיבה הם המכסה והפתח וכו'.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להאיר את התיבה, שבפעם לא הוזקק נח לציורי מפורש מהקב"ה ע"ז, כי פשוט שצריך לעשות דבר שיאיר את התיבה. ובפרט שבתבה הי' "כל החי" למינה וכל בהמה וגו'", שמזונותיהם היו מוטלים

כלל הנ"ל מתאים רק במקום שרק לפי א' מפירושי יש צורך לפרש הכתוב, ולפירוש הב' מלכתחילה אין צורך לפרש הכתוב, ולכן מפרש רש"י הכתוב רק להפירוש שהכתוב צריך פירוש: משא"כ בנדו"ד שפשטות משמעות הכתוב ("עוד כל ימי הארץ וגו' ויום ולילה לא ישבותו") מוכיחה שהמזלות שבתו בימי המבול.

(20) פרשתנו ת, יג.

(21) משא"כ בנוגע מקום הפתח – ראה רא"ם וגו"א כאן.

הפשוט¹⁵) במ"ש "ששבתו) כל ימות המבול", היא רק להמ' יום שהי' המבול וכמש"נ¹⁶, ויהי המבול ארבעים יום על הארץ¹⁷;

ולאחרי מ' יום אלו, כבר שמשו המזלות והיתה תועלת בהחלון שנעשה ל"צהר" – להאיר את התיבה¹⁸.

אבל עדיין נשארה התמי': להיש אומרים ד"צהר" הוא "חלון" – מה האיר את התיבה במשך כל המ' ימים שלא שמשו המזלות?¹⁹

(15) משא"כ ע"ד הדרש – ראה ירושלמי פסחים (שם): "לא שמשו המזלות בשנת המבול". וכן בב"ר (פרשתנו לה, יא. וש"נ): "לא שמשו כו' י"ב חודש". ולהעיר מפ' הרד"ק פרשתנו ת, כב.

(16) פרשתנו ז, יז.

(17) או עד לאחר ק"ג יום שאז (ח, ב): ויסקרו . . ארובות השמים ויכלא הגשם מן השמים – היינו שכל התלוי בהשמים (המזלות בכללם) – תזרו לסדרם. (18) ראה מדרש אגדה (באבער) כאן.

וע"פ המבואר בפנים יתורצו שאר קושיות הרא"ם – שכולם מהפסוקים שלאחרי מ' ימי המבול, ע"י"ש.

(19) בפני משה לירושלמי פסחים (שם) כ' דהמ"ד שהי' אבן טובה ס"ל כהמ"ד שלא שמשו המזלות. ומשמע, דהמ"ד דס"ל "חלון" ס"ל כהמ"ד שלא שבתו המזלות בימי המבול.

אבל אא"ל שמה שפרש"י "לא שמשו המזלות" הוא רק לפי פירושו "אבן טובה" (כמו שמצינו כמ"פ שרש"י מפרש פסוק רק לפי א' מפירושו במקום אחר), אבל להמ"ד "חלון" שמשו המזלות גם בימי המבול.

– כי [נוסף לזה, שהמ' יום שירדו הגשמים לא פתח נח החלון מפני הגשמים, כמובן (ראה מדרש אגדה (באבער) כאן), הרי]

(*) אלא ששם איתא שמשום זה היו שניהם (חלון ואבן טובה) בהתיבה (וכ"ה בחזקוני כאן), משא"כ בפרש"י שמפורש שהן ב' דיעות.

המ' יום שלא שמשו המזלות); ואף שע"י חלון א' לא נתוסף הרבה אור בהתיבה – הרי שימש החלון גם שמושים אחרים²⁴ (כגון להכניס ולהוציא, לאוויר וכיו"ב).

אלא שפירוש זה אינו מרווח כל כך, כי מזה ששינה הכתוב מלשון הרגיל – ("חלון") וכתב, "צהר", בהכרח לומר שתפקידו העיקרי בתיבה הי' בשביל (תוספת) אור²⁵. והרי: א) חלון אחד אינו יכול להאיר רק חלק קטן של התיבה (כנ"ל ס"א), ב) לא נכנס אור בהתיבה ע"י החלון עד לאחר מ' ימי המבול (כנ"ל ס"ב)²⁶.

ולכן מביא רש"י עוד פירוש: "וי"א אבן טובה המאירה להם" – שלפירוש זה, הרי יכולים להוליך את ה"צהר" (האבן טובה) לכל חלקי התיבה, להאירם בעת הצורך; וגם הי' משמש כ"צהר" כל הזמן שהיו בהתיבה.

אלא שפירוש זה (אבן טובה) אינו מתיישב בלשון הכתוב, "צהר תעשה לתיבה", והול"ל, "צהר תכניס לתיבה" וכיו"ב²⁷. וגם: מדוע יצווה הקב"ה לעשות דבר בלתי רגיל לגמרי – להכין אבן טובה – בשביל תוספות אור בהתיבה?

ומכיון שפירוש זה אינו מתיישב

הוצרך להכין נרות וכיו"ב להאיר את התיבה בלילה וכשהי' החלון סגור. ועשיית חלון מחלישה הגנת התיבה מהמים (ראה פרש"י ד"ה בצדה תשים).

(24) ראה טור הארוך שבהערה 12. שפ"ח ודברי דוד כאן. גו"א פרשתנו ח, ו.
(25) וכמו שפרש"י עה"פ (פרשתנו שם) "ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה": "לצהר".

(26) ולפי המדרש אגדה שבהערה 19 לא שימש החלון כלום המ' יום שירד הגשם.
(27) כבלבוש האורה כאן.

על נח, ועוד שכא"א הי' במדור בפ"ע, כנ"ל – ובדאי הכין נח מעצמו נרות ושמן וכדומה להאיר את התיבה, גם בלי ציווי הקב"ה ע"ז²².

אלא שעפ"ז מתעוררת השאלה: מדוע ציווה הקב"ה את נח, "צהר תעשה לתיבה" – הרי בלא"ה בודאי הי' נח מכין במה להאיר את התיבה?

ובהכרח לומר, שיש בזה ציווי מיוחד – היינו, שהקב"ה ציווה אותו לעשות "צהר" – (ענין של "אור") נוסף להאור שהכין מדעתו – בכדי להוסיף אור בתיבה.

וב"צהר" נוסף זה מפרש רש"י ב' פירושים: "י"א חלון" – שע"י החלון²³ הי' אור נוסף בהתיבה (אחרי

(22) ראה בפ"י הרד"ק כאן. ולקמן ז, כד.
(23) כי למ"ד "חלון", הרי – לולי ציווי הקב"ה – אולי לא הי' נח עושה חלון(ות) להאיר את התיבה, כיון שבלא"ה

(*) משא"כ להמ"ד "אבן טובה", הרי ממש"נ (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התיבה" מוכח שעשה נח חלון מדעת עצמו.

ועפ"ז יש לתרץ קושיית הרא"ם על מה שפרש"י (שם) "את חלון התיבה אשר עשה – לצהר כו'" – דמזה שנקט הלשון "צהר", מוכח שכוונתו למ"ש בקרא "צהר תעשה לתיבה", וכהמ"ד "חלון" – והרי לעיל. פירש אותו כמסופק י"א חלון וי"א אבן טובה" (וראה גם בגו"א שם).

– כי להמ"ד "אבן טובה" הרי מובן מעצמו מה שהפוסק מוסיף תיבות "חלון" (התבה) אשר עשה" – כיון שעשאו נח על דעת עצמו, ולכן לפירוש "אבן טובה" אין הכתוב צריך פירוש (ראה לעיל הערה 19);

משא"כ להמ"ד "חלון" הרי תיבות "אשר עשה" מיותרות, ולכן הוצרך רש"י לפרש שנכתבו בכדי שלא לטעות שהכוונה על הפתח (ראה בגו"א שם).

ולגלות אור אלקי בעולם; וזה יכול להיות בב' אופנים:

הדרך הראשונה היא לעשות „חלון“. והיינו, כי באמת ישנו אור האלקות בעולם, וכידוע³⁰ שהבעלי עסקים יכולים לראות השגח"פ בעניני העולם שלהם, ועוד יותר מאלו הנמצאים כל ימיהם בד' אמות של תורה ותפלה. אלא שבכדי להגיע לזה, צריכים להסיר ההעלם והסתר שישנו על האור האלקי – להסיר את לבוש „הטבע“, שהוא הסתר על אלקותו ית' שלמעלה מהטבע. וזוהי מדרגה הראשונה בעבודת האדם, לעשות „חלון“ בהמחיצה וההסתר ד' טבע, שיאיר בעולם אור האלקי שלמעלה מהטבע.

ואחר שכבר נעשה ה„חלון“ במחיצה של „הטבע“, שמאיר בעולם האור שלמעלה מהטבע, הר"ו נתינת כח להאדם, להתעלות ולהגיע למדרגה ואופן נעלה יותר בעבודת ה'; וי"א – אלו שכבר עשו החלון – אבן טובה המאירה להם – היינו לא רק שמסירים ההעלם והסתר דלבושי הטבע, אלא שמהפכים הטבע עד שנעשה הוא עצמו ענין של אור וגילוי³¹ – „אבן (עצמה – נעשית אבן) טובה³² המאירה להם“.

(משיחת ש"פ נח, תשל"א)

בלשון הכתוב, לכן מביאו רש"י רק כפירוש שני, והראשון הוא פירוש העיקרי.

ועוד י"ל בזה (ועיקר) ובהקדם: מדובר כמה פעמים שרש"י בפירושו מיישב כל דבר הקשה ע"פ פשוטו של מקרא – ולכאורה בנדו"ד קושיא גדולה בלי תירוץ בפרש"י: כל הפרטים בציווי התיבה פרש"י טעם כאו"א, ומקדים „ולמה“ (היינו – שצ"ל טעם) – ומהו הטעם ד„צהר“? ואי משום שילוח העורב כו' – ה"ה יכול לשלחו דרך הפתח.

ולכן פרש"י „חלון“ – כיון דמעצמו לא ה' נח עושה חלון, שהרי נאמר לו „והנני משחיתם גו'“ דמסתבר דנאמרו לו פרטי העונש כולל שלא שמשו המזלות,

אבל בנוגע לפועל „הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה²⁸“ לכן גם נצטוו לעשות חלון,

משא"כ להפ' „אבן טובה“ – שצ"ע טעם הציווי.

ד. מ"ינה של תורה" שבפרש"י זה:

ההפרש בין האור שנכנס ע"י חלון להאור שע"י אבן טובה הוא: „אור החלון הוא אור הבא מבחוץ, ואור אבן טובה מאיר מבפנים היינו מעצמותו ומהותו²⁹“.

וב' ענינים אלו, הם שני אופנים בעבודת ה': תכלית העבודה דתומ"צ היא לעשות „צהר“ לתיבה – להכניס

(28) פרש"י ז, יב.

(29) ד"ה צהר תעשה לתבה תש"ב.

(30) היום יום ז' תשרי (ע' צג).

(31) וע"ד ב' האופנים בבירור ה„חשך“: הסרת החשך שלא יסתיר על האור, או שהחשך עצמו נהפך לאור (ראה בארוכה ד"ה צהר תעשה לתבה תרצ"ה).

(32) שזהו היוקר (לקו"ת נשא כג, ג. ראה כו, ב. ועוד). ולהעיר מהפ' ב„מעשים טובים“ (תו"א מג"א בתחלתו).

נה ב

בתיבות: „וערות אביהם לא ראו“? ועכצ"ל שהכתוב מחדש בזה ענין ומעלה מיוחדת בהנהגת שם ויפת, אשר מתיבות הקודמות („ופניהם אחורנית“) לא היינו יודעים זה.

ג. ויבן זה בהקדים תורתו של הבעש"ט, שכאשר אדם רואה רע בזולתו, הרי זו הוכחה ש(דוגמת) אותו הרע נמצא בו בעצמו. וכמו אדם המביט בראי – „אם פניו נקיים, אינו רואה במראה שום דופי“, אבל אם הוא רואה לכלוך וכתם בראי, אין זה אלא משום ש„פניו מטונפין“.

ולכאורה: מהו ההכרח שראיית הרע בזולתו הוא בבחינת „דמות“ ו„מראה“ של הרע שבהרואה – למה לא תתכן מציאות כזו שבאמת ישנו הרע הנראה רק בחבירו והוא עצמו מושלל מזה?

והביאור בזה: כל מאורע שבעולם הוא בהשגחה פרטית. וכן גם במאורע זה (שהוא רואה רע בזולתו) אין זה במקרה ח"ו, אלא דבר שהזמינו לו מלמעלה: ומכיוון שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה⁵, הרי א"א

א. בשייכות למ"ש בפרשתנו: „מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה“, אמרו חז"ל בגמרא: „לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנא' מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה“. ופי' רש"י, שזהו הטעם לאריכות לשון הכתוב: „אשר איננה טהורה“ – ג' תיבות הכוללות י"ג אותיות – במקום שהי' יכול לקצר ולומר: „הטמאה“ (תיבה בת ה' אותיות) – „ללמדך לחזר אחר לשון נקי“.

וכמו שישנה הוראה בפרשתנו בנוגע לזהירות, בלשון, עד"ז יש ללמוד מפרשה זו עוד הוראה – בשייכות לזהירות בראי. שם ויפת נזהר, בתכלית הזהירות, מלראות „ערות אביהם“ – „וילכו אחורנית וגו' ופניהם אחורנית וערות אביהם לא ראו“³, ושכר זהירות זו מדגיש גודלה וערכה: „ברוך ה' אלקי שם ויהי כנען גו' יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם גו'“⁴.

ב. אמנם בסיפור הנ"ל צ"ל:

אחרי שהכתוב אומר שהלכו באופן של „ופניהם אחורנית“ – הרי מזה מובן שלא ראו ערות אביהם (שהרי פניהם אחורנית) – מה מוסיף

(5) ולכאור' גם „ופניהם אחורנית“ מיותר, מכיון שנא' לפנ"ו, „וילכו אחורנית“ – אבל כבר תירץ רש"י שם (כג) קושיא זו. ע"ש.

(6) מאור עינים ר"פ חקת. וראה גם תולדות י"י ס"פ תרומה. ובכ"מ. וראה גם סה"ש קיץ הש"ת ע' 83.

(7) ראה עד"ז לקו"ת בהעלותך לג, סע"א.

(8) שלכן „הצדיק הגמור שאין רע בקרבו אין רואה שום רע על שום אדם“ (מאור עינים שם).

(9) ראה גם סה"ש שם.

(10) שבת עז, ב.

(1) ז, ח.

(2) פסחים ג, א. וראה ב"ר כאן.

(3) פרשתנו ט, כג.

(4) שם, כו"ז (וראה ב"ר פל"ו, ח שגם „ברוך ה' אלקי שם“ היא ברכה).

לומר שמלמעלה יביאווה לידי ראית רע במישהו לשווא – אלא שבדאי יש בזה הוראה¹¹ והודעה והיא – שהרע נמצא ברואה עצמו ועליו לתקנו.

והטעם למה צ"ל ההוראה באופן מסובך כזה – להיוודע מהרע שלו ע"י אמצעות חברו – ולא באופן ישיר? – הרי זה משום ש"על כל פשעים תכסה אהבה"¹² (ואהבת עצמו מכ"ש), ו"כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו"¹³, ולכן הדרך להביא את האדם לידיעת חסרונות שלו, הוא ע"י שיזמינו לו לראותם בזולתו¹⁴, והזדמנות זו, בעת שהוא "רואה" (בחבירו) פחיתות החסרונות והרע, מעוררת בו התבוננות במצבו הוא: וכאשר יתבונן היטב במצבו "אליבא דנפשי", יבוא להכרה שהחסרונות שראה הם באמת חסרונות שלו – אשר "כל הנגעים (שה)אדם רואה (ב)חוץ (הרי זה תוצאה) מנגעי עצמו".

ד. אמנם עדיין יש להקשות: תפקידו של איש הישראלי, הוא לא רק לפעול זיכור ועלי' בעצמו, אלא גם לפעול בחבירו, וכמש"נ הוכח תוכיח את עמיתך ואפילו מאה פעמים¹⁵ –

(11) וכתורת הבעש"ט, שכל מה שאדם רואה או שומע – הוראה היא בעבודתו ("היום יום" ע' נב).

(12) משלי י"ד, יב.

(13) נגעים פ"ב מ"ה. והכוונה כאן היא – כפירוש המאירי לאבות (פ"א מ"ז – הובא גם במדרש שמואל שם. וכ"ה בד"ה איש על דגלו ש"ת פ"ג. ואהבת תש"א פט"ו) – בנוגע ל"נגעים" רוחניים, ש"נגעי עצמו" אינו רואה אותם לנגעים" וחסרונות כלל.

(14) וע"ד המבואר במק"א (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1207. ושו"נ), שכשרוצים שאדם יפסוק הדין על עצמו, עושים זה בתחבולה – ע"י שפוסק הדין על זולתו.

(15) ב"מ לא, א.

וא"כ: מי יאמר שהכוונה בזה שמלמעלה הראוהו את הרע של זולתו הוא בכדי שיראה ויוודע שאותו הרע נמצא בו ואשר עליו לבערו; הרי יתכן לומר כפשוטו, שהכוונה באמת היא להראותו את ה"רע" של חבירו – בכדי שהוא, הרואה, יוכיחו ויעזור לו לתקן ולהטיב דרכו?

תירה מזו: כמדובר כמה פעמים¹⁶, בנ"י אינם בבחינת "אמצעי" שעל ידם תושלם הכוונה העליונה בענין אחר – דהיינו שנאמר שתכלית הכוונה נמצאת בענין שמחוץ להם (כמו כל שאר עניני הבריאה, כולל עולמות עליונים¹⁷, שאין הם עצמם תכלית בריאתם, אלא "בשביל ישראל ובשביל התורה"¹⁸) – אלא שבני ישראל עצמם הם תכלית הכוונה. וכמו שהוא בנוגע כללות ישראל, כן הוא בנוגע לכל אחד מהם בפרט: לא יתכן לומר שיהודי אחד רק "ישמש אמצעי" ליהודי חבירו; כי תכלית הכוונה הוא גם בכל אחד ואחד במיוחד¹⁹.

(16) בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 246. ח"ו

ע' 236.

(17) ועד, שגם בחי' האור "שהוא גילוי העצמות, ולא רק גילוי מן העצם", הכוונה בגילוי זה היא – בשביל נש"י (ראה ד"ה העושה סוכתו תרצ"ט פ"ב).

(18) נסמן לעיל ע' 12 הערה 33.

(19) ראה סנה' לו, א (במשנה); כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם. ומה שאמרו (חולין צב, א) "עלין שבה אלו עמי הארץ" . . . דאלמלא עליא לא מתקיימין אתכליא – הכוונה בזה היא [לא שהתכלית של עמי הארץ היא רק בשביל הת"ח ולא בהם עצמם (בדוגמת אוה"ע, להבדיל, שהם טפלים לישראל), כ"א]

שע"י שהם מקיימים את הת"ח, הם מתעלים ונכללים בבחי' הת"ח (וע"ד המבואר

כמו באיש: „וכל המרכב אשר ירכב עליו“²² – „לפי שאין הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה“⁽²³⁾. ועל כלל זה מקשה שם בגמ' משלשה פסוקים שכתוב בהם לשון „מרכב“ באשה: ולאחרי התירוץ של הג' באה שם הקושי: „ובאורייתא מי לא כתיב טמא“.

ואין זה מובן כלל: הלשון „טמא“ כתובה בתורה יותר ממאה פעמים – וא”כ הסברא נותנת שמתחלה הי' צריך להקשות בגמ' מלשון „טמא“, החוזרת ונשנית ריבוי פעמים, ואח”כ מלשון „מרכב באשה“ שאינה מופיעה אלא פעמים אחדות – ולמה באו הקושיות בסדר הפוך?

גם צ”ל: מהי כוונת הגמ' ב”מי לא כתיב טמא“, בלשון של תמי' – כאילו שבהודעה שכתוב „טמא“ יש משום חידוש ופתרון ספק אפשרי – ויותר מתאים לומר: „והרי כתיב טמא באורייתא“ (וכיו”ב)?

ו. הביאור בזה: כשהנידון הוא בלשון הבאה בתור פסק הלכה, אזי צריך ה”פסק“ להיאמר בלשון היותר ברורה – אפילו אם לשון זו היא „דבר מגונה“ – בכדי שההלכה תהי' פסוקה וברורה לגמרי. ועפ”ז יובן מה שברוב המקומות בתורה נאמרה לשון „טמא“ – אעפ”י שהדיבור „בלשון קצרה“ לא גדלה מעלתה (לפי המהרש”א) על הדיבור „בלשון נקי“ – לפי שרק בסיפורי התורה יתכן שענין הטומאה (וכיו”ב) יכתב באופן של „עיקם הכתוב“ (בעיקום ועילום, ולא באופן ישר וגלוי)²⁴; ושם (בסיפורי

ומובן מזה) גם בעבודה הפרטית של כאו”א, אשר אי אפשר גם לומר שזה שמראין מלמעלה את החסרונות של האחד הריהו רק לטובת השני (הרואה) – אם לא שתצמח מזה תועלת ל”בעל החסרון“ עצמו²⁰; דהיינו ע”י שהראשון יוכיחו וישתדל לתקנו ולבער את הרע שבו.

ומכיוון שכן, שבכל אופן מוכרחים לומר שהתכלית בזה שהרע שבהזולת נראה לו הוא בכדי שיתקנו – מהיכא תיתי להכריח שזה שרואה את הרע אינו אלא כמביט „בראי“, שמראין לו את הרע שלו ב”דמותו“ של חבריו?

ה. להבין זה צריך להקדים ולהסביר ענין בלתי מובן בהמשך מאמר הגמ' המובא לעיל (סעיף א') „לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו . . . שנאמר . . . ומן הבהמה אשר איננה טהורה“:

בהמשך למאמר זה נאמר שם עוד כלל דומה: „לעולם יספר אדם בלשון נקי“, שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב” (שהטעם לשינוי לשון הכתוב באשה זבה ובאיש זב – באשה: „או על הכלי אשר היא יושבת עליו“²¹, ולא „רוכבת“ עליו

בלקו”ש ח”ו שם בענין העליות ה”לכו מחיל אל חיל“ שבשירא, שמדריגה התחתונה היא לא רק הכנה ואמצעי למדריגה העליונה, כ”א, שע”י שהיא מביאה למדריגה העליונה, גם היא עצמה מתעלית בכח”ז). (20) וראה לקו”ש ח”ב (ע’ 531) יתירה מזו, שאפילו באדם אחד גופא – מה ש”מותר להתענות לתשובה“ או „כדי למרק נפשו“ לפי „שצער זו טובה היא לו“, זהו לפי שטובה זו היא גם להגוף. אבל באם היתה ה”טובה“ רק עבור הנפש – י”ל שאסור לצער את הגוף בשביל טובת הנפש. (21) מצורע טו, כג.

(22) שם, ט.

(23) רש”י פסחים שם.

(24) ואף שגם הסיפורים שבתורה הוראות הם – בכ”ז אינו מוכרח שיהי'

מגונה", כיון שזהו חלק הסיפורי שבההלכה.

ראי' לדבר: הציווי, "כי יהי' בך איש אשר לא יהי' טהור וגו' ויצא אל מחוץ למחנה"²⁵, הגם שהכתוב בא להודיע דין האיש המדובר, אבל מכיון שהכתוב לא מיירי בדינו לקבוע שהוא טמא, אלא – שעליו לצאת, "אל מחוץ למחנה" (לפי שידוע מכבר שהוא טמא), לכן "עיקם הכתוב" ובמקום "טמא" הוא מאריך ואומר, "אשר לא יהי' טהור".

וע"ד שהוא בשייכות לענין הדיבור (בלשון נקי) כמו"כ – בנוגע לראי':

כאשר שומע שאיש מישראל עשה דבר בלתי הגון ח"ו, החובה בזה "לראות" את "ההלכה למעשה" שבהענין: דהיינו (רק) מה שנוגע לזה שהוא (הרואה) צריך לעשות – לתקן: להוכיח אותו (כמובן, בדרכי נועם ובאופן הרצוי)²⁶ ולהחזירו למוטב: עכ"פ זה צ"ל עיקר הראי'. אמנם, אם בעת ששומע מהלא טוב של זולתו הרי הוא "רואה" לא את ההוראה למעשה המכוונת²⁷, אלא שהוא "רואה" רעתו של חבירו (עכ"פ – זה מודגש אצלו) – ז.א. שמרגיש (לא הנחיצות מצדו לתקנו, כ"א) איך שיש מציאות רע בזולתו – ה"ז ראי' מוכחת ש"פניו מטונפין", שהלא טוב שרואה בזולתו הוא "ראי" של הלא טוב שלו.

ז.א. מכיוון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" (כנ"ל) – שבכל פרט שהוא

התורה) הרי "לשון ארוך ונקי" מצוי הוא לא-פחות מ"לשון קצר ומגונה", היות כי "לשון קצר ומגונה ולשון ארוך ונקי" שווים הם".

משא"כ באותם (רוב) המקומות בתורה, שענינם הוא פסק הלכה, בהכרח שהכתוב ישתמש בלשון "טמא", (לא משום מעלתה, "כלשון קצרה", אלא) מפני שהלכה צריכה להיאמר באופן של פסק ברור. ועפ"י יובן מה שס"ל להגמרא (בהסלקא דעתי) שגם "היכא דנפישין מילי" מדבר הכתוב בלשון נקי' – אעפ"י שהלשון "טמא" ישנה הרבה פעמים בתורה – לפי, שכאמור, ברוב המקומות תיבת "טמא" באה בנוגע להלכה. ולכן אי"ז סתירה להכלל של "לעולם . . . מפיו" גם לפי הס"ד שהוא כולל גם "היכא דנפישין מילי".

ובקושיית הגמ' "ובאורייתא מי לא כתיב טמא" המכוון להקשות: והכי איננו מוצאים בתורה את הלשון "טמא" גם כשאפשר "לעקם", בסיפורי? – הלא נמצאת בהם עכ"פ פעמים אחדות! ולכן אין גם לתמוה מה שקושי' זו בגמ' מלשון "טמא" לא עדיפא להקדימה על הקושיא מלשון "מרכב", הואיל ובסיפורי התורה ישנה תיבה זו רק במקומות מספר.

ז. כאמור, שאעפ"י שכשצריכים לפסוק הלכה הנוגעת (לאיזה דבר או אפילו) לאיזה איש, חייבים לאומרה באופן ולשון ברור – "טמא הוא" וכיו"ב – מ"מ כשהמדובר בטומאתו הוא לא בתור פסק הלכה בזה – צריך למנוע מלהוציא מפיו "דבר

(25) תצא כג, יא. וראה פסחים שם.
(26) וראה בארוכה ד"ה אם רוח המושל תרצה" (קונט' ל'). מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר – נדפס ב"התמים" ח"ח ע' מו ואילך.

כתוב בפירוש "טמא", ובמכ"ש מזה שכללות ועצם ה"הוראות" אינן מפורשות בכתוב.

בדקות)²⁸ – כי „חם” ענינו חמימות²⁹ שמקו השמאל³⁰ – לכן³¹ ראה בנח את הלא טוב של „וישת גו’ וישכר גו’”³², שגם זה הוא ענין של חמימות (ואע”ג שהחמימות של חם היא בציור דק יותר מחמימות זו שראה והתבטאה ב„וישת וגו’” – בכ”ז הרגיש בזה מפני שבדקות עכ”פ היתה זאת בו),

משא”כ שם ויפת, שהם מקו הימין וקו האמצעי – אצלם הרע הזה מושלל הוא. ואינו אפילו בדקות, ודקות דדקות. וכשבעצמם נקיים לגמרי מרע זה, אז אינם רואים אותו גם בזולת – והם רואים ויודעים רק את העבודה המוטלת עליהם בזה.

ט. וזוהי ההוראה לכ”א מאתנו:

בעת ששומעים או רואים איזה דבר לא טוב על איש מישראל, הרי לבד זאת שאסור לדבר ולספר מזה לאחרים – ולא כמו שעשה חם: שלא הסתפק בזה שהוא „ראה” את הרע, אלא שעוד הודיע את זה לאחרים: „ויגד לשני אחיו בחוץ”³³ – אלא עוד יותר

„רואה” ישנה הוראה מיוחדת לו – הרי מובן שבנדו”ד הוראה כפולה היא לו:

זה שמראים לו (מלמעלה) שיש (בחבירו) ענין הזקוק לתיקון, הרי זו הוראה שעליו להתעסק עמו בכדי לתקנו; וזה שמראים לו ענין של „רע” – זוהי הוראה שהרע נמצא בו והוא צריך לתקן את עצמו. שאם הוא בעצמו הי’ במדרית „צדיק” (עכ”פ בפרט זה³⁴) אזי לא הי’ רואה ומדגיש בזה את הרע, כנ”ל.

ח. ובזה יבואר מה שהכתוב מוסיף „וערות אביהם לא ראו” אף שלכאורה זה מובן מהנאמר קודם „ופניהם אחורנית”:

הכוונה בזה להדגיש אשר לא זו בלבד שהם (שם ויפת) לא ראו „ערות אביהם” במובן גשמי (לפי שפניהם אחורנית), אלא עוד יותר, שלא „ראו” ולא „הרגישו” ענין של „ערוה” וחסרון אצל אביהם: הרגשתם התרכזה כולה בזה שהם צריכים לעשות – לכסות „את (ערות) אביהם”. אבל „ערות אביהם – בפני עצמה – לא ראו”.

ובזה גופא יובן למה נשתנו שם ויפת מאחיהם השלישי, חם: הם „לא ראו”, אבל בחם נאמר: „וירא חם” – והוא מצד השינוי במהותם ומדרגתם:

„חם אבי כנען”, מכיון שהרע הי’ בו בעצמו (אלא שבו הוא עדיין

(28) המבואר בהשיחה, הוא ע”פ פירוש הרד”ק, שכוונת הכתוב ב„אשר עשה לו” היא רק „שהלך והגיד לאחיו כו’” (משא”כ לפי פרש”י פסוק כב – מסנה’ ע, א).
(29) „והיבט רנב, א. וראה גם תו”א כז, א.
(30) „זח”א עג, רע”א. וראה גם תו”א כז, ג. אוה”ת שם.

ובאזה”ת בראשית (ח”ג) תקצה, א שמתעם זה נמנו בכתוב בהסדר שם חם ויפת – כי „חשיב המדות כסדרן”. ע”ש.

(31) ראה רד”ק פסוק כג: „בזה הי’ אבי כנען שלא כסה ערות אביו והי’ רע אבי רע”. וע”פ מ”ש בפנים – השייכות ב„אבי כנען” היא גם ל„וירא חם”.
(32) פרשתנו ט, כא.
(33) שם, כב.

(27) ומה שכתוב במאור עינים שם (נעתק לעיל הערה 8), שדוקא „הצדיק הגמור שאין רע בקרבו (היינו שאין בו רע כלל) אין רואה כו’” – היינו שהצדיק הגמור „אין רואה שום רע כו’”.

שהכלי לתורה הוא השלום³⁶ – עד שזוכים להשראת השכינה שהיא „באהלי שם” (בבנין בית השלישי³⁷) ע”י אחדות ואהבת ישראל³⁸, ובקרוב ממש.

(משיחת ש”פ בראשית, תשכ”ו)

מזה, שאין להרהר אפילו במח’ מהרע של הזולת³⁴. צריך להתבונן מה לעשות בזה, איך להוכיחו (וכנ”ל באופן הראוי) ולתקנו: ובה בשעה גם לבקש עצה וכל מיני השתדלות שלא „יראה” את הרע של חבירו ואפילו בעת ההתעסקות עמו.

וכשמתנהגים והולכים בדרך זו של שם ויפת אז זוכים להבטחת הברכה: „ברוך ה’ אלקי שם ויהי כנען וגו’” וגם „יפת אלקים ליפת (אבל) וישכון באהלי שם וגו’” –

זוכים להיות כלים לתורה³⁵ –

(36) ראה תנחומא (כובר) יתרו א וילקו”ש משלי רמז תתקלד: אמר הקב”ה התורה כולה שלום ולמי אתננה לאומה שאוהבת שלום.

(37) וכפרש”י ב„מדרש חכמים” (יומא ט, סע”ב ואילך. ב”ר פל”ו, ח) – בנוגע לבית ראשון, והרי בפשטות כ”ה (ועוד יותר מזה) גם בנוגע לבית השלישי. וראה רמב”ם הל’ מלכים ספ”א שבית הג’ יבנה ע”י משיח (שהוא מבית דוד ושלמה – בוני ביהמ”ק הא’).

(38) להעיר מתניא פרק לב.

(34) ראה אגה”ק סוסכ”ב, שמחשבת לה”ר חמורה היא גם מהדיבור בזה.

(35) ראה תיב”ע כאן: וישרון במדרשא דשם.

נח ג

ב. והנה במדרש¹ מביא בזה ב' דיעות: (א) שהביאה העלה מ(שבשושין או מהר המשחה שב)ארץ ישראל, כי בא"י לא ירד המבול, כמ"ש² „ארץ לא מטהרה היא ולא גושמה ביום זעם". (ב) שנפתחו לה שערי גן עדן והביאה את העלה משם.

אבל אין לומר ששיתת רש"י (פשוטו של מקרא) היא כא' מב' דיעות אלו, כי: (א) הו"ל לרש"י לפרשם, (ב) פירושים אלו אינם ע"ד הפשט:

הפ"י שהביאתו מג"ע – הנה אף שגם ע"ד הפשט מובן שלא ירד המבול בג"ע, שהרי סיבת המבול היתה „כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום"³, „ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס" – ובג"ע הרי לא שייך כל זאת, מ"מ:

איך אפ"ל שנכנסה היונה לג"ע

חדשים!

קושיית הבחיי „כיון שנגזר אבדו ומח" על האדם ועל כל מה שבארץ אין צריך לומר שנעקרו האילנות ונמחו לגמרי", אינה קושיא ע"פ פשטם, כי לא מצינו שנגזר אבדו ומח" על כל מה שבארץ, וכמפורש (בראשית ו, ז) „אמחה את האדם גו' מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים" (פרשתנו ו, יג) „קץ כל בשר בא לפני גו'" (וכ"ה שם, יז. שם ז, כא-כג), ורק בנוגע להארץ עצמה מצינו כן (פרש"י שם ו, יג). והקושיא היא רק מצד הסברא.

(4) ב"ר פל"ג, ו. ויקר פל"א, י. שהש"ר פ"א, טו (ד). פ"ד, א (ב). וראה רמב"ן כאן. רבינו בחיי כאן. ועוד.

(5) יחזקאל כב, כד.
(6) בראשית ו, ה.
(7) פרשתנו שם, יא.
(8) ובנוגע לג"ע – דוחק גדול – ע"ד הפשט – לומר שנשמט עליה אחד משם

א. מדובר כ"פ שדרכו של רש"י בפ"י עה"ת היא לבאר כל דבר הקשה – ע"ד הפשט – בפירוש הכתובים, ובאם יש קושיא בכתוב ואין רש"י מתרצה, ה"ז גופא הוכחה שהתירוץ מובן ופשוט עד כ"כ שאין רש"י צריך לפרשו (או שהתירוץ מובן ע"פ מש"כ רש"י לפנ"ז).

והנה בפרשתנו מסופר שנח ידע לאחר המבול „כי קלו המים מעל הארץ" ע"י ששלח את היונה מן התיבה, „ותבוא אליי גו' והנה עליה זית טרף" בפ"י.

ולכאורה ע"פ פשוטו של מקרא אי"ז מובן:

מסופר בהכתובים הקודמים⁴ על דבר המבול, ש„נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו, ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וגו' ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום, (ועל ידי זה) ויגוע כל בשר הרומש על הארץ בעוף ובבהמה ובח"י גו' וימח את כל היקום אשר על פני האדמה גו' וימחו מן הארץ גו'", שלאחרי מבול כזה בודאי לא נשאר שום אילן או עשב בצורה – וא"כ מאין לקחה היונה את עליה הזית?⁵

ולא נמצא בפרש"י ביאור בזה.

(1) ה, יא.

(2) ז, יז-כג.

(3) מ"ש הרמב"ן: „מפשוטו של פסוק זה יראה שלא נעקרו האילנות ולא נמחו במבול כי לא ה' שם נחל שוטף כו'" – אי"מ: דהרי נראה במוחש שכשירד גשם גדול (ובפרט מ' יום רצופים) ה"ז עוקר אילנות וכו', וכ"ש מבול שויגברו המים ק"ן יום; וביותר – שהאילנות היו מכוסים ונשרים וכבושים במים עמוקים במשך כו"כ

ירידת המבול, וגם לא בקיעת מעינות תהום רבה, לא היו מים רבים כ"כ וגם לא תגבורת המים ובמילא לא חדרו המים כ"כ בתוך (עומק) האדמה וכו',¹³ בודאי ששם קלו המים קודם לשאר המקומות וכו', ועפ"ז מעלה הזית שבפי היונה ידע נח כי קלו המים בארץ ישראל, אבל מנין ידע שקלו המים מעל כל הארץ.

ג. נוסף על זה: ע"פ פש"מ צריך לומר אשר ירד¹⁴ המבול בארץ ישראל¹⁵ – ובהקדים:

(13) ע"ד מה שכתבו הרמב"ן ורבינו בחי' (בביאור איך נשאר עלה זית טרף אף בא"י – והרי גם שם נכנסו המים): „מפני שלא ירד בארץ ההיא הגשם השוטף ולא נפתחו עלי' ארובות השמים נשאר בה האילנות ובכל העולם נשברו ונעקרו במבול ומטרות עזו". [אבל ראה אברבנאל כאן: „אין ספק שברוב המימות שנתגלגלו עלי' משאר ארצות היו נעקרים ונשברים האילנות". (ואעפ"כ מתאים מ"ש האברבנאל עם המבואר בפנים כי אף שלדעתו נעקרו האילנות וכו' ע"י שטף גלגול המים, מ"מ אי"ז שייך לזה שקלו שם המים לפני שאר המקומות, כי אעפ"כ לא חדרו כ"כ בעומק האדמה וכו', ככפנים)].

(14) כדעת ר"ל בזבחים (קיג, א). וכדעת ר' יונתן בב"ר פל"ב, י' דב"ר פ"ג, ו' שהש"ר פ"ד, ד (ב). וראה מפרשים שם. (15) ומוכרח לומר כן גם מהא דפרש"י (ח, ב) „לפי שנשתתרו מהם אונות שיש בהם צורך לעולם כגון חמי טבריא וכיוצא בהם" – והרי טבריא היא בא"י (ומובן שאין לומר שחמי טבריא" (כאן?) הוא שם למעינות חמים באיזה מקום שיהיו – שהרי מסיים וכו'). ומ"ש במשכיל לדוד „דשפיר מתוקם אפי' למ"ד לא ירד (בא"י) כו' חמימות והבלא דמבול התם נמי הוא כו", אי"מ: א) אף שנכנסו שם המים וההבל של שאר הארצות, הרי פשוט שזה לא שינה המעין שבטבריא שמאז ואילך יהי' תמיד – מים חמים. ולמה דוקא המעין שבטבריא נשתנה ולא שאר מעינות א"י. (ב) ראה לקמן סעי' ו' ובהערה 42

(והביאה משם עלה זית), והרי מפורש בכתובי „וישכן מקדם לג"ע את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור גו" הכניסה לג"ע, ואא"פ ליכנס לשם.

ועוד ועיקר: כוונת נח היתה „לראות הקלו המים מעל פני האדמה"¹⁶, ומה ראה עי"ז שהביאה עלה זית מג"ע, הרי שם לא הי' המבול מעיקרא?¹⁷

מטעם זה אאפ"ל גם כפי' הב': מה רא' שקלו המים מעל הארץ, עי"ז שהביאה עלה זית מא"י, שלא ירד בה המבול.

ואף שגם לדעה זו – הנה ע"פ טבע – אף¹⁸ שבא"י לא ירד המבול, הרי המים שירדו בהארצות סביבה – בודאי זרמו ונכנסו גם לא"י,

מ"מ מובן שבמקום שלא היתה

ונתגלגל לחוץ (כמו שפרש"י במדרש רבה לדעת אלו שהי' מא").

(9) בראשית ג, כד. ובפשטות היתה השמירה לא רק מאדה"ר, כ"א מכל, וכפשטות – דלהט חרב המתהפכת מאיים ומפחיד את היונה. ועוד ועיקר: כיון שגם הבהמה והחיה אכלו מזה"ד (פרש"י בראשית ג, ו) ונקנסה עליהם מיתה, הרי גם עליהם חל הגירוש מג"ע.

(10) פרשתנו ח, ח.

(11) כמו שהקשה הרמב"ן. ומה שתירץ „ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו", שכוונתו, לכאורה, היא שלא מזה ש"עלה זית טרף בפיו" ידע נח שקלו המים, כ"א שזה הי' סימן שנפתחו השערים של ג"ע (דאל"כ מאיפוא לקחה העלה), ומכיון שבודאי היו השערים סגורים במשך כל זמן המבול, הבין נח שקלו המים – הנה לא משמע כן מלשון הכתוב „והנה עלה זית טרף בפיו" (ומה) וידע נח כי קלו המים מעל הארץ".

(12) כמפורש בפר"א פכ"ג. רמב"ן כאן. טור הארוך כאן. ועוד. ועד"ז מבואר בזבחים (קיג, ב) בנוגע לההבל של המבול (לדעת הגמ' שהמים היו רותחים – אבל ראה לקמן סעי' ו').

ולכן ותנח התיבה על הרי אררט. אבל אם בכל מקום ה' גובה המים בשווה – ט"ו אמה מלמעלה – ונחסרו המים ששים יום²¹, היינו בכ"מ בשוה – למה נחה התיבה דוקא בהרי אררט? לכן פירש"י כדעת ר' נחמ"י.

לפ"ז, אם נאמר שבא"י לא ירד המבול – גם אם זרמו ובאו לשם המים מהארצות סביבה – בפשטות קלו שם המים לפני שאר הארצות, כנ"ל, וא"כ למה נחה התיבה בהרי אררט דוקא, ולא לפני זה – בא"י.

ועכצ"ל שע"ד הפשט גם בא"י ירד²² המבול.

ד. ויובן בהקדים עוד דברים בלתי מובנים בפ"י הפשוט של כתוב זה:

(א) מבואר בכתוב שע"י שהביאה את העלה זית ידע נח שקלו המים מעל הארץ, שהכוונה בזה שידע לא רק שהמים – היו הלך וחסור, כי זה התחיל זמן הרבה לפני²³ (ובודאי ידע נח עד"ז – שהרי נחה התיבה וכו'), וכמפורש בכתוב שיבשו המים מעל הארץ – קודם שילוח היונה,

כ"א גם – קלות המים עד כ"כ שכבר יש מקום שכעבור זמן קצר יהי מנוח, לנוח על הארץ²⁴, ולכאורה

במדרש²⁵ מביא ב' דעות בפ"י הכתוב²⁶, "חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים": ר' יהודה אומר חמש עשרה אמה בהר וחמש עשרה אמה בבקעה. ר' נחמ"י אומר ט"ו אמה בהר, אבל בבקעה כל שהן ("לפי עומק הבקעה הן רב הן מעט"²⁸).

רש"י בפירושו עה"פ מפרש: "חמש עשרה אמה מלמעלה – למעלה של כל גובה כל ההרים לאחר שהשוו המים לראשי ההרים", כדעת ר' נחמ"י²⁹. והטעם ע"ז:

(א) כשאין הכרח לומר שעשה הקב"ה נס – ה"ז היפך פשטות הכתובים לומר שהי' נס והעלימו הכתוב! ובנדוד"ד, לדעת ר"י ה' כאן נס גדול (שלא ירדו המים מגבוה לנמוך (מהר לבקעה), ובמשך זמן רב – היפך הטבע לגמרי³⁰). ונוסף ע"ז – ה"ז נס שלא לצורך לכאורה.

(ב) פשטות לשון הכתוב "חמש עשרה אמה מלמעלה" משמע "למעלה דגובה כל ההרים".

(ג) מצד תוכן הענין: לדעת ר"נ מובן למה נחה התיבה על הרי אררט דוקא (אף שע"י נתוספה טירחא יתירה לנח – ירידה מן ההר וכו'): מכיון שהיו מההרים הכי גבוהים, הרי כשהתחילו המים לחסור, נחסרו לראשונה במקום הכי גבוה, ושם ה' המקום הראשון שהי' אפשר להתיבה לנוח,

שלפרש"י לא היו מי המבול רותחים, וחמי טבריא היו מים חמים בעצם. עיי"ש.

(16) ב"ר פל"ב, יא.

(17) פרשתנו ז, כ.

(18) מ"כ שם.

(19) וכ"ה בימא עו, א.

(20) להעיר שבקרי"ס ה' צ"ל לכיו"ב רוח קדים עזה כל הלילה (בשלח יד, כא. וראה שער היחזק"א פ"ב) ועד"ז בירדן בימי יהושע (יהושע ד, כג).

(21) נח ח, ג-ה. ובפרש"י פסוק ד שם.

(22) וגם: ע"פ הנת"ל (שגם) ע"ד הפשט במקום שאין הכרח לומר שהי' נס אין אומרים כן, עוד רא"י שירד המבול בא"י, כי לזה הרי צ"ל נס מיוחד.

(23) ויומתק עפ"ז הטעם שבפירושו עה"פ ביחזקאל פרש"י "לא אתעבדו בה עובדין טבין כו'", ולא – שלא ירד שם המבול.

(24) כרש"י ששלח את היונה כו', שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו" (ח, ח). וכמוכן גם מזה, "שחרבו המים מעל הארץ" – "שקרמו פני" של מעלה" (ח, יג, ובפרש"י) לאחר ז' ימים.

מחי ההוכחה על זה ע"י עלה של זית, והרי אפשר שעלה זה לוקח מאילן שעל הר גבוה (ובפרט שהתיבה הייתה בהר גבוה) ומראש האילן, ובגובה זה כבר לא היו מים זמן רב – לפני הזמן דוידע נח ג'.

(ב) למה הביאה עלה של זית דוקא, ולא של אילן אחר? ובפרט שמדייק הכתוב לומר (לא, "עלה" סתם, אלא) "עלה זית"²⁵ – מה נפק"מ איזה²⁶ עלה הביאה?²⁷

והביאור בזה:

בכ"מ בדברי חז"ל²⁸ מבואר שהזית הוא אילן חזק ביותר. וגם ע"ד הפשט כן הוא, כי בדבר שבמציאות אין לחלק

בין הלכה להפשט²⁹. וכשהתלמיד (בן חמש למקרא) יראה זית – תיכף יבחין שחזק הוא. ולכן מקום לומר ע"ד הפשט, דאף שהי' מבול חזק וכו', מ"מ מכל אילני זית³⁰ שבעולם, נשאר עכ"פ אחדים מהם³¹.

אמנם, לאידך גיסא, אין מסתבר כלל – שהעלים של האילן אף שגם הם חזקים³², נשאר במציאות וציוור דעלה זית לאחר כל משך זמן המבול ושהי' באופן דויגברו המים, והעלים היו מכוסים (ושרויים) במים כו"כ חדשים רצופים!

ומוכרח לומר שהעלה זית שהביאה היונה הי' עלה³³ חדש^{33*} שצמח – לאחר המבול וכעבור זמן מספיק –

(25) בלבוש האורה כתב (וראה פי' ריב"א, רע"ב, ועוד) – ומתורץ עפ"י ב' הקושיות – "כי מפני שהזית אינו מאילנות הגבוהים רק מן (ה)נמוכים בו ידע נח שקלו המים מן הארץ שאם היתה מביאה לו עלה מאילן אחר עדיין לא הי' יודע אם קלו המים דשמה הוא מאילן גבוה שגבהו יותר מחמש עשרה אמה ועומד על הר גבוה ולא כסוה המים מעולם כו" – אבל א"מ: הרי הספק הי' אם יש מקום מנוח על הארץ – והעלה אפשר שנטרף מראש אילן שבהרי אררט, כנפנים.

(26) כמו שהקשה ברמב"ן, רבינו בחיי ועוד. אמנם הם פירשו שמטעם זה אמרו"ל "אמרה יונה כו", אבל אין כן דעת רש"י, כבערה שלאח"ז.

(27) ואף שפרש"י ש"אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית וכו'": (א) הביא זה כפ"י שני. (ב) מקדים שהוא מדרש אגדה (לא פשט"מ). (ג) באם כוונת רש"י לתרץ "זית" שבכתוב הו"ל להעתיק גם תיבה זו מהכתוב – שמה מובן שכוונתו לפרש דיוק הכתוב, בפיי" (שהועתק בפרש"י), ולא ותבוא אליו גו' ותביא עלה זית טרף וידע גו'.

(28) תוספתא ב"מ פ"ב, ח. ובמקומות שנשמנו בצפע"נ עה"פ.

(29) ראה גם לקו"ש ח"יב ע' 21 הערה 6.

(30) ואולי י"ל בדוחק שזוהי גם כוונת הרמב"ן במ"ש "שלא נעקרו האילנות" – קצת אילנות של זית – אבל לא משמע כן מלשוננו.

(31) ועפ"ז מובן מ"ש רש"י עה"פ (ט), (כ) "הכנים עמו זמורות ויחורי תאנים", ואינו מזכיר זתים (אף שג"ז בכלל "כרם" – ולהעיר מב"מ פו, ב. ואכ"מ) – כי ידע שבדאי ישארו כמה אילני זית (וראה מפרשים שם).

(32) עיין בצפע"נ שם.

(33) אבל אין לומר בפשט"מ כמ"ש האברבנאל (וכותב ע"ז: הנראה לי מדרך הפשט) "שמעת שנראו ראשי ההרים נמצאו שמה ענפי זית הרבה שהיו צפים ע"פ המים וכשיבשו ראשי ההרים בהיות שם הארץ לחה ורעננה מאותם הענפים שנכנעו בבטן האדמה בארבעים או בחמישים יום שורשו וצמחו ויציץ ציץ ומשם לקחה היונה העלה זית שהביאה בפיי" – כי אין מסתבר שאילן חדש יגדל מענף שהשריש כו' ויצמיח עלים במשך זמן קצר כזה. וגם: עפ"ז למה הביאה (ומה נוגע לידע שהביאה) עלה של זית דוקא. והרי זה הי' אפ"ל בכל העלים. (33*) ראה ריב"א כאן ולקמן הערה 36.

היינו שהכתוב מדגיש שחטפה העלה
(מן האילן³⁷), דלכאורה הול"ל, והנה
עלה זית בפי'?

מהזמן שהאילן זית לא הי' מכוסה עוד
במים והתחיל להצמיח עד שצמח העלה
שהביאה היונה.

ומובן שידע נח עי"ז שקלו המים
מעל הארץ.

ומובן ג"כ דיוק הכתוב, "עלה זית"
— כי זה³⁴ מתרץ מנין לקחה היונה
את העלה: מאחר שאילן הזית חזק
הוא ביותר, לכן נשאר קיים, בהקדם
התחיל להצמיח וכו'.

ומתורץ עפ"ז ג"כ הא דיש להקשות:
איך ידע נח עי"ז עלה זית שקלו המים,
והרי אפשר שמצאתו ע"פ המים³⁵ —
וע"פ הנ"ל שהי' עלה שצמח אחר
המבול, הרי פשוט שהיכר גדול יש
בין עלה ששרוי וכבוש במים קרוב
לשנה, לעלה שצמח מחדש.

ה. ולהמתיק הנ"ל (שגם בן חמש
כשיראה עלה זית — יבחין שחזק
הוא)

הרי דרך רש"י בפירושו עה"ת
לבאר כל דבר בפירוש וכו' וגם
בנדוד"ד הו"ל לפרש שאילן זית חזק
הוא וכו' ככל הנ"ל?

וי"ל שלפרש"י מפורש הוא בכתוב:
"(והנה עלה זית) טרף בפי' (פי'
רש"י) "טרף — חטף",

אין רש"י מפרש תיבת "טרף" באופן
אחר — לפי שפי' זה מתאים יותר
ע"ד הפשט³⁶ —

בקראט הלוי: "משום דלא שייך בעשבים
ובאילנות לשון טריפה אלא בבע"ח". ומ"ש
בתרגום אונקלוס ע"פ "ובשר בשדה טריפה"
(משפטים כב, ל) — "ובשר תליש מן חיוא"
(וראה טור הארוך כאן בפירושו הב') —
הרי רש"י לא פי' כן שם.

ומובן למה אאל"פ בפשוטו שהוא מלשון

מזון (כ"א כהדגשת רש"י שזהו "מדרש

אגדה"), כי (בפשטות) מובן מעצמו שהעלה

הוא מזון וא"צ להוסיף "טרף" (משא"כ לפי'

המ"א, שהכפלת הענין אומרת דרשני: אמרה

כו').

ברבותינו בעה"ת כתבו שפירושו סמדר,

והוא מלשון הכתוב (יחזקאל יז, ט) "כל

טרפי צמחה יבש" (וראה גם מלבי"ם כאן

ושם שטרף הם העלים הלחים), ומזה ידע

נח שנטלתה מאילן — אבל א"א לרש"י

לפרש כן, כי רש"י פי' ביחזקאל שם:

"טרפי — עלי" (סתם), וא"כ ה"ז כאן

כפל לשון [וראה ראב"ע כאן: "א"א שהיא

מלה מוכפלת בטעם כו", וראה בטור הארוך

בפי' הד': "וי"מ כמו כל טרפי צמחה

שהם העלים והם כפל מלה"].

כריב"א עה"פ פי' (בפי' הב') ש"טרף

פי' "חדש" בטריב, ולכן ידע נח שלקחתו

מאילן — אבל מובן שאי"ז ע"פ פשוט"מ.

וכ"ה בנוגע להפי' בצפצ"ג ש"טרף פי'

"רבוע" (עי"ש).

וצ"ע אם מ"ש התרגום אונקלוס כאן

"תביר" מתאים עם פרש"י "חטוף" (וראה

טור הארוך כאן בפי' הג').

וראה תורה שלימה כאן.

(37) הריב"א (בפי' הא'), הרע"ב, החזקוני

ועוד כתבו שהפי' הוא שהעלה עצמו

הי' קרוע וחטוף. וכוונת הכתוב בזה לתרץ

הקושיא שבפנים — איך ידע נח שקלו

המים והרי אפשר שלקחתו מע"פ המים

— שמכיון שהי' קרוע ידע נח שלקחתו

מאילן, כי אם הי' ע"פ המים הי' שלם,

אבל אי"ז מובן: וכי אי אפשר שיהי' ע"פ

המים עלה קרוע, ומהו ההכרח שזהו מאילן.

ולאידיך גיסא: בלא"ה אפשר להכיר, כי

(34) עפ"ז (שאין מוכרח לומר שהביאה
העלה מא"י) עוד הוכחה שירד המבול בא"י,
כי אל"כ "האיך ידע נח בהבאת העלה
שקלו המים הי' לו לספק שמא מארץ ישראל
הביאתו" (חזקוני כאן).

(35) ראה רבותינו בעה"ת, פי' ריב"א,
רע"ב, חזקוני ועוד.

(36) וכמ"ש הרא"ם: "לא מלשון הריגה"
(כבמד"ר שבעה ע"ד). בס' הזכרון (להר"א

ו"ל טעמו דרש"י בזה: (א) אין הכרח בפשש"מ להוסיף נס שהיו מים רותחים. (ב) על פי פשוטו של מקרא: איך נתקיימה התיבה⁴¹ במים רותחין⁴².

ז. מ"ינה של תורה" שבענין הנ"ל:

בכו"כ מקומות ב' פירושים ושיטות ויותר, וגם סותרים זל"ז וכו'. ולהעיר מפרש"י (ו, יד) שכותב רק „חזק המים" ולא „רותחים". ועד"ז (ז, יב).

(44) וכמו שהקשה בזבחים (שם) „תיבה היכא סגיא", וכן מוכח הוא ממה שפרש"י עה"פ (לך יד, יג) „ויבא הפליט" – „ומדרש ב"ר זה עוג שפלט מדור המבול כו", ואם המים היו רותחין איך פלט, וכמו שהקשה בגמ' (שם) „ועוד עוג מלך הבשן היכא קאי". ומה שתירץ בגמ' „אלא נס נעשה להם שנצטננו בצידי התיבה" – אין רמז ע"ז בכתוב. אבל בתיב"ע (לך שם) מפרש שישב עוג על התיבה וכיסוי על ראשו.

(45) לכאורה יש להכריח כן גם ממה שפרש"י (ז, כב) „ולא דגים שבים", אבל ראה רמב"ן (שם, כג), ועוד.

ומ"ש רש"י (ח, ב) „שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם כגון חמי טבריא וכיוצא בהם" – י"ל שאין הכוונה שחמימותן באה מחמת המבול, כ"א כפשש"מ – שהחידוש במעינות ה' רק זה ש„נבקעו" (וגם כשהיו המים מתחת לארץ היו חמים מעיקרא), ומכיון שנפתחו המעינות בעת המבול, נשארו פתוחים מפני הצורך בהם לעולם*. ואדרבא: מפרש"י זה רא"י להמבואר בפנים (שלא היו רותחים), כי אם כל המים היו רותחים הרי אין החידוש רק בזה ש„אותן שיש בהם צורך לעולם" נשתיירו, כ"א שכיון שישנו צורך לעולם במעינות רותחים, לכן נשארו (כמה מהמעינות שנפתחו בעת המבול) רותחים.

וצ"ע מפרש"י (ו, יד): „ע"ש גפרית שנגזרו עליהם להמחות בו" (וראה פרש"י וירא יט, כד).

(*) אבל צע"ק מנ"ל בפשש"מ שחמי טבריא לא היו פתוחים לפני המבול.

והביאור: (א) העלה נלקח ממקום גידולו (לא שהי' צף ע"פ המים וכיו"ב), (ב) לקיחת עלה זית מהאילן שלו נקראת „חטף", כי היא ע"י חטיפה דוקא – בחוזק – כי אילן חזק הוא.

וא"ו. ע"פ הנ"ל יומתק עוד ענין בפרש"י:

עה"פ³⁸ „וישכו המים" פרש"י „כמו כשוך חמת המלך"³⁹ ל' הנחת חימה", ופירשו המפרשים⁴⁰ שמקורו של רש"י הוא מהמבואר בזבחים⁴¹ „ברותחין קלקלו וברותחין נדונו דכתיב הכא וישוכו המים וכתוב התם וחמת המלך שככה". אבל אם כוונת רש"י כהנ"ל, אי"מ השינויים: (א) בגמ' מפרש שהמים היו רותחין, משא"כ רש"י משמיט דבר שעפ"ז הוא העיקר, שנדונו ברותחין. והרי אדרבא – אם הש"ס צריך לפרש כוונתו בפ' תיבת „וישוכו", כ"ש שרש"י הו"ל לפרש. (ב) רש"י מוסיף „ל' הנחת חימה".

ומזה מובן שכוונת רש"י אינה שהמים היו רותחין, כ"א ש„וישוכו וגו'" הפי' „לשון הנחת (ושקיטת) חימה" (ולא רתיחה), היינו הנחת ה„ויגברו (המים)"⁴², ולשיטת רש"י בפשש"מ לא היו המים רותחין⁴³.

אינו דומה עלה שנכבש במים קרוב לשנה לעלה חדש, וכדלעיל בפנים.

(38) פרשתנו ת, א.

(39) אסתר ב, א.

(40) וראה מפרשים עה"פ ו, יד.

(41) קיג, ב.

(42) בגו"א (ח, א) כתב שכוונת רש"י ש„וישוכו" קאי על הקב"ה, אבל בפשטות קאי על המים כמפורש בכתוב „וישוכו המים", וכמו שפי' הוא עצמו ו, יד.

(43) ואולי י"ל מכיון שאין רש"י מפרש דעתו בזה בפירוש, ישנו מקום לומר גם להיפך – כבלקו"ש ח"ה ע' 51 הערה 32 ונזכרו של רש"י בפירושו עה"ת להביא

שלפעמים אין זה רק טהרה מהטומאה, כ"א יש בזה גם ענין של תוס' קדושה וטהרה⁴⁹.

עפ"ז מובן יתרון המעלה בזה שאומרים ש(ע"פ פש"מ) ירד המבול גם בארץ ישראל, כי ע"י שירד שם המבול נמשכה תוס' קדושה וטהרה גם לא⁵⁰ (בערך דרגתה הקודמת).

(משיחת ש"פ נח תשל"ד)

נתבאר בתו"א⁴⁶ בטעם למה נקרא המבול בנביא⁴⁷, "מי נח" [אף שענינו של נח הי' הצלה מן המבול והפכו] – לפי „שהוא בחי' מים בכדי לטהר את הטמאים שהוא כדוגמת המקוה מ' סאה שהיא מטהרת את הטמא, כמו"כ הי' המבול בא בכדי לטהר את הארץ כו' ולזאת נקראים מי נח שנעשה מזה נייחא דרוחא כו'". וגם ענינו של נח הי' להקים את העולם מחדש באופן טוב וטהור וכו', שזהו בדוגמת המבול – טהרת העולם.

וע"פ הכלל שכל ירידה היא צורך עלי' יתרה, מובן שלא רק שנטהר העולם מטומאתו הקודמת ע"י המבול, וחזר לדרגתו הקודמת, כ"א שנתוספה טהרה יתירה ע"י המבול⁴⁸. וגם זה – מצינו דוגמתו בטהרה במקוה,

(46) פרשתנו ת, ג ואילך. ובאוה"ת שם (כרך ג' ע' תרכד ואילך).

(47) ישע"י נד, ט.

(48) עיי"ש בתו"א ואוה"ת.

(49) ראה של"ה שער האותיות (קד, ב) בשם הזהר. ובכ"מ. וראה שיחת ליל שש"פ תש"ג. ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תר"ו סעי' יב. ולהעיר מטבילות כה"ג ביוהכ"פ.

(50) אבל מובן שענין הטהרה מטומאה לא הי' נצרך שם, כי פשוט שגם למ"ד שלא ירד המבול בא"י לא נשארה א"י בטומאה, כ"א שמעיקרא לא נטמאה, וכיו"ב. – וראה פרש"י תולדות (כו, ב): אין חו"ל כדאי לך. ודוחק גדול לומר שזה נעשה ע"י ברית בין הבתרים.

לזכות

כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א

מהרה יגלה אבי"ר